

Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo 2014 -2020.

Sarajevo, juli 2014. godine

U ime Općine Novi Grad Sarajevo

Mr. Semir Efendić, načelnik Općine Novi Grad Sarajevo

Radni tim za izradu Strategije za mlade Općine Novi Grad Sarajevo

- **mr. Elvir Resić – koordinator**, pomoćnik Općinskog načelnika,
- **mr. Đenan Šarkinović – član**, savjetnik Općinskog načelnika,
- **Vernes Ćosić – član**, Komisije za mlade Općinskog vijeća Novi Grad Sarajevo,
- **Sabina Hadžihalilović – članica**, Vijeće mladih Općine Novi Grad Sarajevo,
- **Armin Smajlović – član**, Udruženje za podršku osobama sa intelektualnim teškoćama na području Kantona Sarajevo „Oaza“,
- **Adnan Obranović – član**, volonter u Općini Novi Grad Sarajevo,
- **Esad Baždar – član**, Općinska služba za obrazovanje, kulturu, sport i lokalni integrisani razvoj Općine Novi Grad Sarajevo.

Istraživački tim Fondacije Hastor

Mr. Emir Dervišević, vođa tima

Mr. Nina Branković, istraživač

Mr. Eldin Sarajlić, asistent na istraživanju

SADRŽAJ

POTREBA ZA STRATEGIJOM PREMA MLADIMA	1
UVOD U STRATEGIJU	2
1. POTREBE I IZAZOVI MLADIH.....	3
1.1 Zdravlje i prevencija.....	3
1.2 Zaposlenost i preduzetništvo	4
1.3 Obrazovanje i obuka.....	6
1.4 Kultura, sport i kreativnost.....	8
1.5 Učešće u javnom životu i društvena uključenost	9
2. STRATEŠKI CILJEVI, MJERE I AKTIVNOSTI.....	10
2.1 Vizija i misija	10
2.2 Ciljevi.....	11
2.3 Mjere	13
2.4 Aktivnosti	14
Prilog A: Tabelarni prikaz rezultata istraživanja.....	17
Prilog B: Pregled Strategije za mlade Evropske unije 2010-2018	34
Prilog C: Definicije iz Zakona o mladima u Federaciji Bosne i Hercegovine	36
Mehanizmi za implementaciju Strategije za mlade	37

POTREBA ZA STRATEGIJOM PREMA MLADIMA

Usvajanjem Zakona o mladima Federacije BiH i Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo za period 2014. – 2020., stvorila se potreba i obaveza za donošenjem posebnog strateškog dokumenta koji bi, na osnovu analize potreba, odredio pravce djelovanja lokalne uprave i zajednice u cjelini, te definisao očekivanja od ostalih aktera, uključujući više nivoje vlasti.

»Strategija prema mladima jeste dokument institucija vlasti sa programskim pristupom djelovanjima prema mladima što uključuje definisane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije.« (Zakon o mladima Federacije BiH, „Službene novine Federacije BiH“ br. 36/10).

Usvajanjem općinske Strategije prema mladima stvorili bi se preduslovi za izradu 'Programa djelovanja za mlade', uključujući budžet i plan redovnog praćenja i evaluacije uspješnosti, te razradu 'Projekata za mlade'. Pored toga, Strategija prema mladima uzima u obzir sve ciljeve i mjere definisane Općinskom strategijom razvoja, te predstavlja strateški doprinos unapređenju položaja ove populacije. U tom smislu, Strategija ističe posebnu razvojnu potrebu u vezi sa mladima:

»Izraditi prijedlog mjera za zapošljavanje mladih u skladu sa potrebama ekonomije te poticanja ekonomske konkurentnosti Općine kroz dodatna ulaganja u školovanje i doškolovanje, cjeloživotno učenje te kroz prekvalifikaciju postojeće radne snage u skladu sa ekonomskim razvojnim potrebama i prioritetima Općine.« (Strategija razvoja Općine Novi Grad Sarajevo za period 2014.– 2020.).

Strategija prema mladima se, također, naslanja na sve ostale prioritete i aktivnosti definisane unutar Strategije za razvoj, a koje se odnose na podršku omladinskom sektoru i rad sa mladima. U tom smislu, očekuje se implementacija strateških mjera i projekata navedenih u Strategiji za razvoj, te oni nisu ponovo navođeni i u ovoj strategiji. Međutim, svaki akcioni plan ili program djelovanja za mlade treba uzeti u obzir sve aktivnosti koje su relevantne za ovu populaciju, kao i u planu praćenja i evaluacije.

Pored toga, usklađivanje aktivnosti i saradnja sa višim nivoima vlasti i institucijama je neophodna ukoliko želimo ostvariti reformu. Ovdje prije svega mislimo na ministarstva nadležna za obrazovanje, kulturu, zdravstvo i sport, kao i ministarstva nadležna za rad, zapošljavanje, preduzetništvo i privredu. Na taj način, pitanje nadležnosti za ključne oblasti važne za život mladih na području općine, neće predstavljati problem za realizaciju mjera i projekata.

Postoji značajna potreba za koordinacijom u omladinskom sektoru te sa drugim akterima na području Grada i Kantona Sarajevo, kako bi bilo moguće implementirati strateške projekte. Općina treba koordinisati i animirati predstavnike privatnog i nevladinog sektora da sudjeluju u donošenju odluka i daju doprinos realizaciji postavljenih ciljeva. Saradnja i partnerstvo na lokalnom nivou otvaraju mogućnosti za zagovaranje promjena prema višim nivoima.

UVOD U STRATEGIJU

Strategija prema mladima Općine Novi Grad predstavlja, pored Strategije razvoja Općine, strateški okvir za implementaciju mjera i aktivnosti za poboljšanje svih segmenata života ove populacije.

Strategija je pripremljena na osnovu istraživanja i prijedloga dostupnih službenih podataka, kao i grupnih diskusija, tj. fokus-grupâ u vezi sa općinskim strateškim prioritetima, te uvida u postojeće vlastite i razvojne mogućnosti u okruženju. Prema podacima Agencije za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka, na području općine je u junu 2014. godine registrovano 24.022 mladih u dobi od 15 do 29 godina, i to 51% ženskih i 49% muških osoba. Istraživanje položaja mladih provedeno je telefonskim anketiranjem na slučajno odabranom uzorku od 300 osoba u dobi od napunjenih 15 do napunjenih 29 godina. Istraživanje je provedeno u periodu mart – april 2014. godine, koristeći strukturirani upitnik u trajanju od 20 minuta. Greška uzorka iznosi 5,6%, sa intervalom pouzdanosti od 95%, što predstavlja mogući nivo odstupanja nalaza u odnosu na stvarno stanje u populaciji.

Sistem strateških ciljeva i očekivanih rezultata postavljen je na tri nivoa a s obzirom na vremenski rok u kojem želimo postići očekivane rezultate. U tom smislu, na samom početku utvrđena je vizija, misija i strateški ciljevi Strategije sa indikatorima za mjerenje uspješnosti te pretpostavkama i rizicima koji se odnose na okruženje. Nakon toga, definisane su mjere neophodne za ostvarenje ciljeva, te pretpostavke i rizici u vezi sa vanjskim faktorima, kao i indikatori za praćenje realizacije rezultata. Na kraju su određene aktivnosti i projekti, te pretpostavke i sredstva potrebna za njihovu realizaciju.

U tom smislu, dokument strategije podijeljen je u dva dijela. U prvom su predstavljeni nalazi istraživanja i podaci dostupni iz sekundarnih izvora, te rezultati diskusija u okviru fokus-grupâ. Na osnovu ovih informacija, određeni su prioriteti za svaku oblast, koji su osnova za strateško fokusiranje i usmjeravanje. U drugom dijelu predstavljen je sistem strateških ciljeva, mjera i aktivnosti čijom realizacijom je moguće unaprijediti položaj mladih koji se susreću sa nizom izazova.

Na kraju, ali jednako važno, prikupljajući podatke potrebne za analizu položaja mladih, došli smo do zaključka da je upravljanje podacima i evidencijama na svim nivoima u vrlo lošem stanju. Mnoge podatke nismo mogli ni pronaći jer ne postoje izdvojeni podaci samo za Općinu, nego za cijeli Kanton. Tako, naprimjer, podaci iz zdravstvenih ustanova se razlikuju od podataka Federalnog zavoda za statistiku kada je u pitanju broj živorođenih. Nepostojanje adekvatnih i ažuriranih populacionih registara značajno utječe na mogućnosti monitoringa i analize stanja i potreba. Prema tome, vrlo je važno da se u Programu djelovanja predvidi i uspostavljanje okvira za prikupljanje i analizu podataka od važnosti za položaj mladih.

1. POTREBE I IZAZOVI MLADIH

Mladi, koji su ciljna grupa ove strategije, rođeni su između 1984. i 1999. Dakle, generacije koje su odrasle za vrijeme rata i one rođene nakon rata. I premda je vrlo teško pouzdano utvrditi u kojoj mjeri dobna razlika uvjetuje trenutni položaj ovih generacija, istraživanje pokazuje kako ovaj demografski faktor ima statistički značajan utjecaj na položaj mladih, uključujući položaj na tržištu rada, obrazovni status, stambenu nezavisnost, fizičku aktivnost, društvenu uključenost. U tom smislu čini se da se tek sa 25 godina mladi značajnije ekonomski i društveno aktiviraju, stambeno osamostaljuju, formiraju porodice i dobiju prvo dijete, ali se, također, manje bave fizičkom aktivnosti i manje sudjeluju u društvenom životu. Pored toga, razlike s obzirom na spol također su veoma važne kada je u pitanju položaj na tržištu rada. Ono što je zajedničko svim generacijama jeste veoma slaba razvijenost stručnih i ostalih ključnih kompetencija neophodnih za zapošljavanje, i doprinos ukupnom razvoju društvene zajednice jednakih mogućnosti.

Ovo poglavlje predstavlja najznačajnije nalaze istraživanja položaja i potreba mladih. Predstavljani su svi nalazi fokus-grupa, te glavni nalazi ankete mladih sa područja općine Novi Grad Sarajevo.

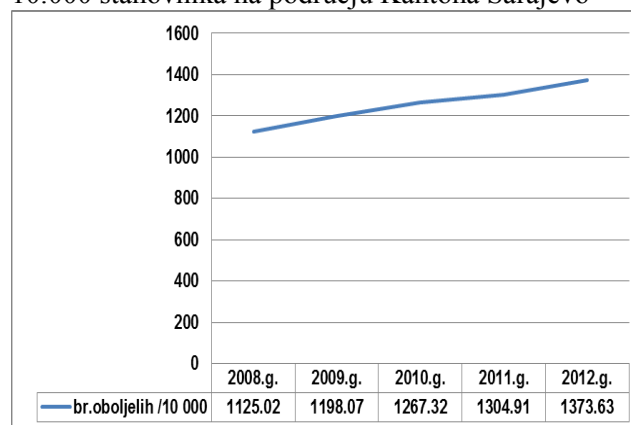
1.1 Zdravlje i prevencija

Oboljenja

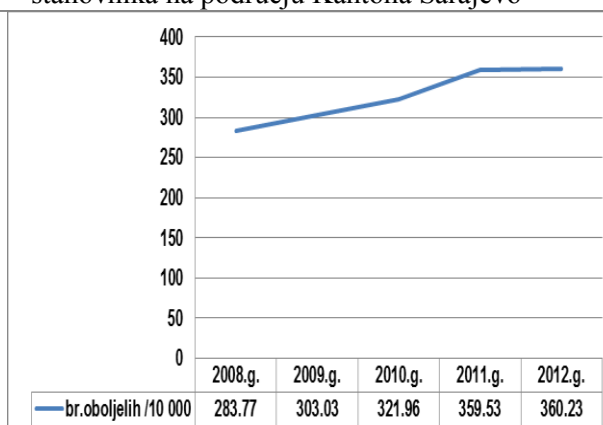
U 2012. godini, na području Kantona Sarajevo, Zavod za javno zdravstvo zabilježio je, kao i prethodne godine, značajan porast ukupnog broja oboljelih od hipertenzivnih oboljenja. Također je zabilježen 'blagi' porast broja oboljenja *diabetes mellitus*, a rast broja ovih oboljenja u odnosu na broj stanovnika bilježi se svake godine. I na kraju, očekivano, u izvještaju Zavoda za javno zdravstvo, stoji da su '*neurotski, sa stresom povezani i somatski poremećaji*' činili 41%, od ukupnog broja registrovanih oboljenja vezanih za poremećaje mentalnog zdravlja.

Ovdje se najčešće radi o tzv. posttraumatskom stresnom poremećaju kod muškaraca i depresiji kod žena. Ukoliko imamo u vidu da je na posljednjem popisu ukupno popisana 124.471 osoba, možemo procijeniti da je na području općine Novi Grad Sarajevo, u 2012. godini bilo oko 17 hiljada oboljelih od hipertenzivnih oboljenja. U isto vrijeme, oboljelih od diabetes mellitus bilo je oko 4,4 hiljade. Najčešći oboljeli su između 45 i 65 godina starosti.

Prikaz 1 – Stopa hipertenzivnih oboljenja na 10.000 stanovnika na području Kantona Sarajevo

Prikaz 2 – Stopa diabetes mellitus na 10.000 stanovnika na području Kantona Sarajevo

I premda većina mladih (90%) subjektivno procjenjuje da nema određeni hronični zdravstveni problema (Tabela 31), zdravlje je vrijednost koja se treba uvijek čuvati. Ključni izazov za zdravlje mladih na području općine Novi Grad Sarajevo jeste kako dugoročno prevenirati porast stope zastupljenosti oboljenja koja su najčešći uzrok smrtnosti, kao i broj najučestalijih mentalnih oboljenja. Za učesnike fokus grupe za ovu oblast, prioriteti se odnose na podizanje svijesti i fizičke aktivnosti u cilju preventivnih ponašanja, te redovna medicinska savjetovanja i preglede. Ovakav zaključak je u potpunosti u skladu sa zaključkom Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo:

Vodeće hronične masovne nezarazne bolesti stanovništva Kantona Sarajevo ukazuju da je neophodno što hitnije pristupiti izradi dugoročnih preventivnih programa na području Kantona Sarajevo, posebno kada su u pitanju hipertenzivna oboljenja, maligna oboljenja i diabetes mellitus. Programi posebno trebaju uključivati uspostavljanje odgovarajućeg sistema monitoringa i evaluacije preventivno-promotivnog rada na nivou primarne zdravstvene zaštite uz podršku javnog zdravstva. (Zavod za javno zdravstvo KS – Izvještaj o stanju zdravstva za 2012. godinu).

Rizična ponašanja

Svaka treća mlada osoba konzumira cigarete (Tabela 32), a svaka peta barem jednom mjesečno konzumira alkohol (Tabela 33). Kako stare, mlade osobe su sve više podložne ovim rizičnim ponašanjima, tako da 34% mladih u dobi od 27 do 30 godina puši više od 10 cigareta dnevno. Isto se može reći i za fizičku aktivnost u cilju održavanja zdravlja, na način da tek jedna trećina mladih u dobi od 27 do 30 godina provodi redovne sedmične aktivnosti (Tabela 34).

Istraživanje koje smo proveli na području općine, donosi još jedan važan nalaz kada su u pitanju rizična ponašanja. Naime, svaka treća mlada osoba ili ima preveliku težinu (24%), gojaznost (5%), ili je pothranjena (4%). Muškarci (38%) skoro u duplo većoj mjeri imaju problem sa prevelikom težinom i gojaznošću od žena (22%), kao i oni u dobnoj skupini od 27 do 30 godina (Tabela 35).

Sve ovo se sigurno može uzeti u obzir kao faktor koji povećava rizik za hronična oboljenja krvnih sudova i dijabetesa. Pored toga, u Zavodu za javno zdravstvo su zabilježili u 2012 godini, da najveći broj liječenih ovisnika kao glavno sredstvo ovisnosti, njih 199 (79%) navode heroin.

Reproduktivno zdravlje

Kao i prethodnih godina, uočava se trend pomjeranja rađanja ka starijim dobnim skupinama, što je posebno vidljivo kad je u pitanju rađanje u dobnim skupinama ispod 20 godina kod kojih je udio rođenih u odnosu na ukupan broj u 2012. godini iznosio manje od 2%, dok je udio u svim dobnim skupinama iznad 35 godina iznosio 16%. (Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Izvještaj o zdravstvenom stanju stanovništva za 2012.)

Većina mladih žena (85%) se na području Kantona Sarajevo odlučuje na rađanje djece tek nakon 25. godine. Svaka treća porodilja u 2012. godini bila je u dobi od 25 do 29 godina starosti. **Od ukupno 4.502 obavljena poroda u 2012. godini, čak 1.308 ili (29%) su završeni carskim rezom. Prema smjernicama Svjetske zdravstvene organizacije, nijedna zemlja ne bi trebala imati više od 15% poroda dovršenih carskim rezom godišnje. Ovaj posljednji podatak nužno zahtijeva podizanje svijesti o značaju prirodnog načina poroda. S obzirom na tematiku, paralelno se može podizati i svijest o važnosti dojenja koja među populacijom opada.**

1.2 Zaposlenost i preduzetništvo

Zaposlenost

Loš kvalitet života i izloženost rizicima od ulaska u siromaštvo uvijek je uslovljena nizom faktora. U našem slučaju, dugoročno najvažniji faktori su dugotrajna nezaposlenost, te nesigurnost radnih mjesta i prihoda. Radni status i zaposlenje predstavlja najvažniji faktor za društvenu uključenost i razvoj pojedinca, formiranje porodice i rješavanje stambenog problema. Stabilan profesionalni razvoj i sigurno radno mjesto osnova su i za međugeneracijsku solidarnost. Također, nivo ekonomske aktivnosti stanovništva i zaposlenosti utječu i na razvoj javnog

sektora s obzirom da samo zaposlene osobe doprinose javnim prihodima, bilo kroz direktno ili indirektno oporezivanje.

Osnovni pokazatelji tržišta rada za Kanton Sarajevo i Novi Grad ukazuju da je ekonomska aktivnost vrlo niska, a da je nezaposlenost, kao i u cijeloj BiH, vrlo visoka. U decembru 2012. ukupno 22.294 osobe bile su u radnom odnosu, a 20.257 osoba bili su registrovani kao nezaposleni na biro za zapošljavanje. U isto vrijeme, na području općine bilo je ukupno 3.668 pravnih lica, uključujući i jedinice u sastavu preduzeća van općine. S obzirom da se utvrđivanje lokacije radnog mjesta u službenoj statistici određuje na osnovu sjedišta preduzeća, vrlo je teško utvrditi tačan broj zaposlenih osoba na području općine Novi Grad Sarajevo. Prema informacijama iz informacionog sistema registra malih i srednjih preduzeća (ISRMSP) u FBiH, kojim upravlja Federalno ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta, a na osnovu godišnjih finansijskih izvještaja, finansijske izvještaje za 2013. godinu dostavilo je 1.130 pravnih lica sa područja općine Novi Grad Sarajevo, od kojih je 63% poslovalo sa dobitkom. Prema dostavljenim finansijskim izvještajima za 2013. godinu, u općini Novi Grad Sarajevo bilo je registrovano 19.359 zaposlenih i primjetan je pad broja zaposlenih u odnosu na prethodne godine.¹

Nalazi ovog istraživanja se podudaraju sa nalazima Razvojne strategije općine gdje podaci govore da oko 50% stanovništva općine je neaktivno na tržištu rada. Glavna karakteristika ovog pokazatelja je da većinu neaktivnog stanovništva čine žene i osobe sa srednjom stručnom spremom. Zbog ovako teškog stanja na tržištu rada, i Razvojna strategija općine 2014. – 2020. stavlja prioritet na jedan od glavnih ciljeva „jačanja ljudskog kapitala kroz podršku projektima koji će rezultirati većim znanjem, vještinama, inovativnošću, kreativnošću, boljom psiho-fizičkom kondicijom, socijalnom kohezijom i inkluzijom“.²

Radni status

Istraživanje koje smo proveli daje sljedeću sliku radnog statusa mladih u dobi od 15 do 29 godina. **Studenti (22%) i učenici (26%) čine gotovo polovinu populacije mladih. A oni se statistički posmatraju kao ekonomski neaktivni. Ekonomski su neaktivne i ženske osobe koje vode brigu o domaćinstvu, kao i oni koji su spriječeni raditi zbog bolesti, a kojih zajedno ima manje od 2% u populaciji mladih. Mladih koji svoj radni status subjektivno ocjenjuju kao nezaposlenost je 22%, a 30% je reklo da je u radnom odnosu (Tabela 17).**

Polovina zaposlenih ima stalni radni odnos, a njih 5% zaposleno je bez ugovora (Tabela 18). 60% mladih radi u privatnom sektoru, a 40% u javnom sektoru (Tabela 20), s tim da je njih 21% obavljalo i dodatne plaćene poslove mimo glavnog posla (Tabela 21). **U prosjeku, ovim mladim zaposlenim osobama bilo je potrebno 16 mjeseci da nađu posao nakon završetka školovanja. Zanimljivo je da je ovaj prosjek jednak za muškarce i za žene. 55% mladih tvrdi kako radi u struci, a drugih 45% nije moglo povezati trenutnu radnu poziciju sa školovanjem (Tabela 23). Većina mladih osjeća strah da je vrlo vjerovatno (35%) ili donekle vjerovatno (26%) da bi u narednih 6 mjeseci mogli ostati bez glavnog posla (Tabela 24).**

Preduzetništvo

Sve do 2012. godine broj novih obrta na području općine je rastao, i u 2011. imao najvišu vrijednost od 130. Čak i u 2013., broj registrovanih novih obrta opao je u odnosu na 2012. i iznosi 98. Preduzetništvo među mladima do 29. godine je vrlo rijetko (2%), a među mladima do 23. godine ga uopće nema (Tabela 17). 46% mladih bi željelo pokrenuti vlastiti biznis, nešto više muškarci od žena, ali podjednako svih dobnih skupina (Tabela 27). Uzimajući u obzir ove nalaze, te ciljeve postavljene u Strategiji razvoja općine, zaključak je da će preduzetništvo biti jedan od glavnih alata ekonomskog aktiviranja mladih.

¹Izvor: Federalno ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta, Gordana Krčum, učesnica fokus grupe o preduzetništvu i zapošljavanju.

² Strategije razvoja općine Novi Grad Sarajevo za period 2014 - 2020., str. 124.

1.3 Obrazovanje i obuka

S obzirom da lokalna uprava ima ograničene nadležnosti kada je u pitanju obrazovanje, učesnici fokus grupe su bili veoma aktivni u određivanju izazova za ovaj sektor. U ovom dijelu ćemo predstaviti zaključke provedene grupne diskusije, koji u cjelosti mogu biti osnova za zagovaranje reforme kod nadležnih ministarstava i agencija.

Krajnje slab rezultat i utjecaj obrazovanja na razvoj privrede i zapošljavanja zabrinjava većinu stanovništva, privrednike, odgovorne donosioce odluka i civilno društvo u cjelini. Nedovoljan privredni rast i nezaposlenost predstavlja problem broj 1, a neefikasan obrazovni sistem i slaba zapošljivost je osnovni i najznačajniji prediktor. Danas je sve više onih koji gube povjerenje u obrazovni sistem, privrednicima domaće diplome ništa ne znače, zanati i stručna zanimanja ključna za našu ekonomiju gube na popularnosti, učenici i studenti koji završavaju školu čvrsto vjeruju da 'bez štele' nema zaposlenja, a stopa učešća odraslih u programima dodatne obuke i specijalističkim edukacijama je neznatna.

Ključni problem obrazovnog sistema oko kojeg se mogu složiti svi koji čitaju strategiju je taj što obrazovne institucije nisu u mogućnosti proizvesti kadar sa vještinama i kompetencijama u skladu sa potrebama lokalne privrede, ali i potrebama društva u cjelini. Rezultat problema ogleda se u činjenici da kvalifikacija ne podrazumijeva i stečene kompetencije potrebne za razvoj i rast perspektivnih privrednih grana i preduzeća, kao i za ukupan održivi razvoj. U tom smislu, potrebno je adresirati nekoliko ključnih uzroka ovakvog stanja, a koji predstavljaju trenutno najznačajnije izazove obrazovanja.

Na prvom mjestu, potrebno je riješiti problem nepostojanja obrazovnih standarda za planove i programe obuke i, u skladu sa time, nepostojanja programa sa jasno definisanim, mjerljivim i primjenljivim ishodima učenja. Određivanjem obrazovnih standarda za obuku odraslih izbjeći ćemo izdavanje 'javno priznatih diploma bez kompetencija' koje trenutno izdaju i verifikuju određene srednje škole. Pored toga, potrebno je uspostaviti sistem objektivnog ocjenjivanja učenika, uključujući i praktičnu nastavu, te stimulisati privatni sektor za aktivno uključenje u razvoj programa stručnog usavršavanja.

Na tragu toga, i Razvojna strategija Općine kao razvojne potrebe navodi da je neophodno „izraditi prijedlog mjera za zapošljavanje mladih u skladu sa potrebama ekonomije te poticanja ekonomske konkurentnosti Općine kroz dodatna ulaganja u školovanje i doškovanje, cjeloživotno učenje te kroz prekvalifikaciju postojeće radne snage u skladu sa ekonomskim razvojnim potrebama i prioritetima Općine“. Osim toga, navodi se da je potrebno „jačati lokalno partnerstvo između poslodavaca, Općine, Zavoda za zapošljavanje i obrazovnih institucija, radi razvoja ljudskih resursa Općine³.

Osnovno obrazovanje

U okviru osnovnog obrazovanja, nepostojanje podrške za profesionalnu, stručnu i karijernu orijentaciju, dugoročno ostavlja negativan efekat na ukupan obrazovni rezultat cijelih generacija, te na produktivnost na radnom mjestu. Profesionalna orijentacija učenika funkcionalno nije postavljena kao jedan od bitnijih segmenata u obrazovnom procesu te se veoma slabo provodi (Obavezno srednje obrazovanje, 2010). Mada bi u BiH profesionalnu orijentaciju trebali provoditi školski pedagozi i psiholozi u saradnji sa predstavnicima poslodavaca i stručnjaka za zanimanja koja se promovišu, u nekim područjima ovi programi ili nisu uspostavljeni ili njihov opseg i realizacija drastično variraju od škole do škole u zavisnosti od direktora škola i ekonomskih mogućnosti lokalne zajednice (Europska Trening Fondacija, 2014). Uz to, nedostatak rada na razvoju 'preduzetničkog duha' i svijesti roditelja već u ovoj dobi također dugoročno kreira ovisnike o javnom sektoru kao o najprivlačnijem poslodavcu.

³Strategije razvoja općine Novi Grad Sarajevo za period 2014 - 2020., str. 42

Srednje obrazovanje

S obzirom da su osobe koje završavaju srednje i srednje stručno obrazovanje i koji ne nastavljaju školovanje u veoma nezavidnom položaju na tržištu rada, te vrlo teško dolaze do zaposlenja, svaka ozbiljna reforma obrazovnog sistema mora riješiti niz problema koji opterećuju ovaj nivo obrazovanja. Ovo se prvenstveno odnosi na mlade koji završavaju srednje stručno obrazovanje koje bi trebalo biti direktan kanal prema tržištu rada, što u velikom broju slučajeva nije, te 75% nezaposlenih osoba upravo imaju ovaj nivo školske spreme (Europska Trening Fondacija 2014). Osobe koje su više od dvije godine nezaposlene, označene su terminom "obeshrabrene" te im je potrebno znatno više vremena da postanu aktivni na tržištu rada. Stoga je, prije svega, potrebno raditi na promociji i zagovaranju programa cjeloživotnog obrazovanja. Već sad je potreban dodatni napor kako bi se animirao privatni sektor da omogući stjecanje praktičnih vještina pružajući mogućnost učenicima da rade i uče u stvarnom industrijskom i poslovnom okruženju. Nastavni kadar u školama i sam se mora stručno usavršavati i upoznavati sa industrijskim trendovima i razvojem tehnologija. Nadalje, upisne politike trebaju uzeti u obzir, pored srednjoročnih potreba privrede, lokalne i regionalne specifičnosti i strateške razvojne potrebe zemlje u cjelini.

Visoko obrazovanje

Visoko obrazovanje je pokretač društvenih, privrednih i političkih promjena u demokratskim društvima te mu je potrebno posvetiti značajnu pažnju. Dugoročno, potrebno je razvijati visoko obrazovanje kao mjesto razvoja visoko kompetentnih i stručnih kadrova uz kontinuiran pristup savremenim tehnologijama i poslovnim praksama. Ovo se jedino može desiti ukoliko univerziteti budu razvijali dugoročne veze sa privredom, jer je to jedini način da se taj pristup i realizuje. Studentske prakse, naučno-istraživački projekti, zajednički razvoj inovacija i tržišta, privrednici i eksperti kao gostujući predavači itd., predstavljaju značajne neiskorištene mogućnosti koje stoje na raspolaganju univerzitetima, uz postojeći zakonski okvir te nivo prihoda i finansiranja.

Dodatno (neformalno) obrazovanje odraslih

U vremenu kada je većina nastavnih planova i programa zastarjela i izgubila relevantnost kada su u pitanju savremeni radni procesi i tehnologije, dodatno obrazovanje i usavršavanje od presudne je važnosti. 34% mladih je u posljednjih 12 mjeseci pohađalo kurs ili trening koji nije u programu redovnog obrazovanja. Zanimljivo je da je vjerovatnoća ponovnog odlaska na dodatnu obuku veća kod osoba koje su već ranije uzele učešće. Ključni problem u vezi ovog važnog segmenta obrazovanja odnosi se na dostupnost programa obuke i kapaciteta za praktičan rad i stjecanje prvog radnog iskustva. Naime, većina mladih koji su učestvovali u školovanju, navodi školu jezika (engleski prije svih) i obuku na računarima kao jedine obuke koje su pohađali. Također, kada iznose želje u vezi školovanja u budućnosti, one se odnose na slična školovanja.

S tim u vezi „Općina finansira i/ili sufinansira izgradnju, održavanje i obnavljanje društvene infrastrukture za potrebe svih nivoa obrazovanja, participira u finansiranju funkcije obrazovanja i to podržavajući s jedne strane one koji pružaju usluge, a s druge one koji konzumiraju te usluge. Općina podržava i brojne nevladine organizacije koje se uključuju u formalno ili neformalno obrazovanje. Za stipendiranje učenika i studenata Općina na godišnjem nivou u periodu 2009 - 2013. godina izdvaja po 425 hiljada KM ili samo u posljednjih pet godina Općina je iz budžeta izdvojila preko 2 miliona KM.“⁴

Međutim, kako je već navedeno, postojeći programi neformalnog obrazovanja nisu u skladu sa potrebama tržišta rada ili društvene zajednice. Tako se polaznicima ovih obuka ne garantuje razvoj profesionalnih vještina koje bi trebale biti stečene kroz obuku i koje bi im eventualno pomogle pri pronalazenju zaposlenja.

Potrebno je animirati sve lokalne aktere od općinskih do obrazovnih i privatnog sektora, kao i aktere uključene u postojeće inicijative, kako bi se kreirale zajedničke politike koje će voditi razvoju kapaciteta za razvoj ljudskih resursa u skladu sa potrebama poslodavaca i zajednice.

⁴Strategije razvoja općine Novi Grad Sarajevo za period 2014 - 2020., str.47.

Informisanje

Budući da 94% domaćinstava u kojima žive mladi posjeduje priključak na internet, te da većina mladih koristi internet svakodnevno (82%), dok njih 10% malo rjeđe, komunikacija putem interneta najbolji je način za informisanje i utjecaj na ovu populaciju. U 53% slučajeva mladi tvrde da mogu koristiti engleski jezik na način da se mogu sporazumjeti, a njih 28% navodi njemački. U vezi poznavanja jezika, nema razlike između muškaraca i žena. Kad je u pitanju dob, više je onih u mlađoj dobi (15-18) od ostalih koji poznaju njemački jezik, dok se to ne može reći za poznavanje engleskog jer sve dobne skupine podjednako navode ovaj jezik.

1.4 Kultura, sport i kreativnost

Ova oblast uključuje odnose, aktivnosti i događaje koji doprinose različitosti, ispunjenosti i zdravom životu. S druge strane, dostupnost i korištenje kulturnih i sportskih sadržaja važno je pitanje za svaku zajednicu. Na području općine, ovaj sektor karakteriše fragmentiranost interesa i odnosa između sportskih klubova, između udruženja u kulturi, te svi ističu probleme sa finansiranjem osnovnih operativnih troškova. **Stiče se dojam da je moguće postići 'ekonomiju obima' ukoliko se insistira na saradnji škola sa klubovima i udruženjima, korištenju prostorija, razmjeni kadrova, te organizaciji događaja.**

Osnovne i srednje škole su vrlo aktivne, te prave značajan napor kakao bi uključili veliki broj djece u aktivnosti vezane za kulturu, umjetnost i sport. One su na neki način 'izdvojene' iz lokalne zajednice, s obzirom na isključivu nadležnost kantonalnog nivoa za planiranje i izvođenje obrazovanja. S druge strane, škole imaju mogućnost da dijelom utječu na nastavne planove i programe, te vrlo široku nezavisnost u kreiranju vannastavnih aktivnosti.

78% mladih nije se moglo sjetiti niti jednog kulturnog događaja kojem su prisustvovali u posljednje vrijeme. Tek 20% mladih se dosjetilo nekog značajnog kulturnog događaja, a njih najviše navelo je određene pozorišne predstave i Sarajevo Film Festival kao najznačajnije (10%).

Ključni izazovi za ovaj sektor na području općine, a na osnovu prijedloga učesnika fokus grupe, mogu se ukratko sažeti:

(I) Razvijati ključne kompetencije kod mladih, uključujući govorništvo i pisanje, vještine upravljanja, timski rad, vještine komuniciranja i pregovaranja, nenasilnu komunikaciju (kroz programe sportskih klubova, KUD-ova, vannastavne školske aktivnosti, te kroz aktivnosti ostalih udruženja, a posebno onim koji rade sa osobama sa invaliditetom); (II) Nedovoljna podrška talentima i promocija njihovog uspjeha; (III) Nedovoljno razvijen profesionalni sport, te potreba za uvažavanje različitih oblika sporta, kako ljetnih tako i zimskih sportova; (IV) Nejasni kriteriji i procedure za transparentno finansiranje klubova i organizacija civilnog društva, te praćenje učinaka; (V) Nedovoljna iskorištenost postojećih resursa za unapređenje vannastavnih aktivnosti u organizaciji škola i nastavnika, te unaprijediti saradnju između škola; (VI) Slab pristup događajima i takmičenjima na bh. i međunarodnom nivou za mlade; (VII) Nedovoljna iskorištenost postojećih zatvorenih prostora kao i javnih prostora na otvorenom koje mogu da koriste mladi za kulturu i sportske aktivnosti; (VIII) Povećati učešće mladih u rekreativnim aktivnostima kao što je planinarenje, biciklizam, rolanje, kao i ostale aktivnosti na otvorenom, u sigurnom okruženju.

Učešće u javnom životu i društvena uključenost

Društvena i politička uključenost se odnosi na različite vrste odnosa koji se razvijaju među ljudima u zajednici, a koji doprinose osjećaju povjerenja, saradnje i jačanju solidarnosti i pripadnosti zajednici. U tom smislu, zajednice trebaju osigurati dugoročno praćenje razvoja participativne demokratije i ostvarivanje društvene pravde. Kroz ovaj segment istražuje se spremnost građana da se uključe u pitanja bitna za zajednicu, da budu inicijativni i angažovani u svim sferama života zajednice.

Participacija

Razvijene demokratske zajednice koriste različite mehanizme učešća u donošenju odluka od javnog interesa. Indirektni oblici učešća, preko lokalnih i općih izbora, samo su osnova za formiranje upravnih mehanizama i podjelu političke moći. Stopa izlaznosti na lokalne izbore 2012. godine bila je 43%. Ostali oblici učešća, preko mjesnih zajednica, lokalnih vijećnika i političara, nevladinog sektora, te direktno kreiranje inicijativa, u Novom Gradu su tek u povoju i moraju biti značajnije korišteni i promovisani. **Učešće na protestima (25%), te potpisivanje peticija (21%) najznačajniji je oblik iznošenja zahtjeva. S obzirom na prirodu ovih aktivnosti, vidi se da mlade mnogo više privlači iznošenje nezadovoljstva, nego iznošenje i davanje konstruktivnih prijedloga. Veoma mali broj mladih, ispod 5%, je u proteklih 12 mjeseci stupilo u kontakt sa predstavnicima izvršne i zakonodavne vlasti na lokalnom nivou.**

Odnos prema lokalnoj upravi je složen, te svi akteri očekuju jasne kriterije za finansiranje putem grantova, mjerenje učinaka takvog finansiranja, te generalno više transparentnosti u javnoj potrošnji. Kad smo im tražili da iskažu povjerenje u institucije sistema i organizacije na skali od 1 do 10, mladi u prosjeku nikom nisu dali ni prosječnu ocjenu. Ovo su ocjene o povjerenju: policija (4.9), udruženja (4.8), lokalna uprava (3.9), pravosuđe (3.3), Parlament i Vlada KS (2.8), Parlament i Vlada FBH (2.8), Parlament BiH i Vijeće ministara (2.6).

Životni standard

Nadalje, neefikasnost politika i mjera institucija nadležnih za socijalnu pomoć u smislu prepoznavanja onih kojima je pomoć zaista potrebna, doprinosi činjenici da veliki broj ugroženih domaćinstava ostaje bez ikakvog oblika državne pomoći. 20% domaćinstava u kojima žive mladi susreće se u toku godine sa nemogućnošću plaćanja režija, a 10% ne može priuštiti sedmodnevni odmor van grada, ali ne kod rodbine.

Javna sigurnost

Vrlo je značajno da se javna sigurnosti prepoznaje kao jedan od ključnih izazova. Ova činjenica je uzrokovana velikim brojem događaja nasilništva i narušavanja javnog reda i mira koji, kad se dese, potresaju cijelu zajednicu. Izazov koji stoji pred našom zajednicom se zapravo odnosi na mogućnost prevencije ovih neželjenih pojava, a ne rješavanje njihovih posljedica. Samo kažnjavanje osoba koje su počinile ova djela nikad neće uroditi plodom. Potrebno je smanjiti na minimum rizične konfliktne situacije koje nastaju u saobraćaju, te uopće u javnom prostoru. Obrazovni sistem, kao i ostale organizacije koje imaju utjecaja na odgoj djece i omladine, moraju propagirati vrijednosti i ponašanja koja isključuju nasilje.

Nasilje u porodici

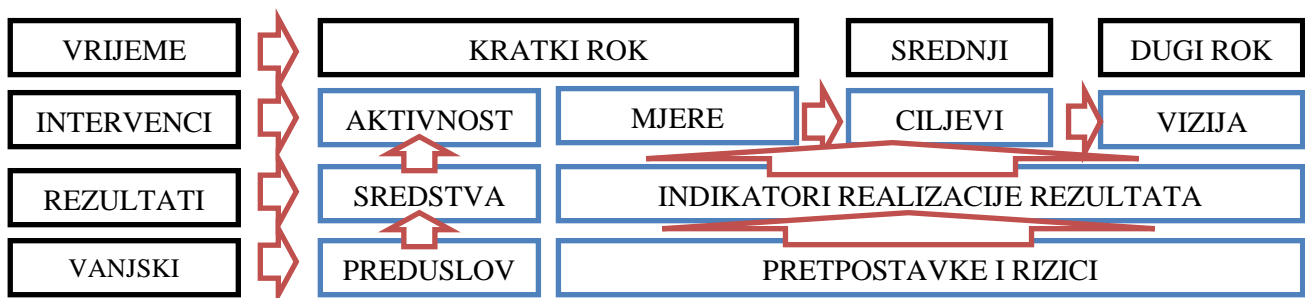
U JU Kantonalnom centru za socijalni rad u 2012. godini bilo je registrovano 1.554 slučaja nasilja u porodici na području Kantona Sarajevo. Analizirani po dobnoj strukturi žrtava nasilja, ovaj podatak ukazuje na činjenicu da je u 53% slučajeva žrtva nasilja bila mlađa od 27 godina. Očekivano, žene (78%) su u daleko većoj mjeri žrtve nasilja nego muškarci (22%), a dominira emocionalno (40%), a zatim i fizičko nasilje (31%). **U tom smislu, svaka inkluzivna strategija prema mladima mora uzeti u obzir važnost problema nasilja u porodici, a radi se o stotinama djece i mladih koji su ugroženi.**

Stanovanje

Stambeni status mladih se za većinu ne mijenja prije 27. godine života. Premda u dobi od 27 do 29 godina mladi još uvijek u većini slučajeva žive sa roditeljima (56%), značajan broj njih se osamostaljuje (44%), i u odnosu na mlađe dobne skupine jedna trećina njih se stambeno osamostali krajem 20-ih godina života.

2 STRATEŠKI CILJEVI, MJERE I AKTIVNOSTI

Metodološki okvir za izradu strateškog plana uključuje ciljeve, mjere i aktivnosti na osnovu prioriteta koji su identifikovani kroz istraživanje:

Strategija prema mladima pripremljena je na osnovu istraživanja i pregleda najvažnijih izazova, fokus grupâ sudionicima u vezi općinskih prioriteta, te uvida u postojeće vlastite i razvojne mogućnosti u okruženju. Strategija je postavljena na tri nivoa a s obzirom na vremenski rok u kom želimo postići očekivane rezultate. U tom smislu, na samom početku utvrđena je vizija, misija i strateški ciljevi Strategije, sa indikatorima za mjerenje uspješnosti te pretpostavkama i rizicima koji se odnose na okruženje. Nakon toga, definisane su mjere neophodne za ostvarenje ciljeva, te pretpostavke i rizici u vezi vanjskih faktora, kao i indikatorima za praćenje realizacije rezultata. Na kraju, određene su aktivnosti i projekti, te pretpostavke i sredstva potrebna za njihovu realizaciju.

2.1 Vizija i misija

Prijedlog vizije i misije Strategije prema mladima Općine Novi Grad Sarajevo:

Strategija ima viziju da mladi žive zdravo, da budu uspješni i kreativni, solidarni, i da doprinose održivom razvoju Novog Grada i Sarajeva.

Razviti resurse za podršku i osnaživanje mladih kako bi realizovali vlastite potencijale i imali jednake ekonomske i društvene mogućnosti.

Realizacija misije podrazumijeva ispunjenje svih preduslova za pokretanje strateških projekata, kao i pretpostavki koje se odnose na očekivanje od ostalih aktera na višim nivoima. Međutim, najvažniji preduslov je osnaživanje saradnje i partnerstva između javnog, privatnog, nevladinog sektora, kao i medija na lokalnom nivou.

2.2. CILJEVI	INDIKATORI ZA MJERENJE USPJEŠNOSTI	PRETPOSTAVKE I RIZICI	VEZA SA RAZVOJNOM STRATEGIJOM OPĆINE
<p>1. Osigurati jednake mogućnosti za kontinuirano obrazovanje i zapošljavanje mladih kako bi povećali ukupan nivo stručnih, društvenih i općih kompetencija, a na taj način povećati ekonomsku aktivnost i zapošljivost</p>	<p>Broj mladih sa najvišom završenom SSS, a koji su u programima obuke i usavršavanja na nivou od 30%.</p> <p>Stopa nezaposlenosti na nivou od maksimalno 20%, podjednako za žene i za muškarce.</p> <p>Udio žena i muškaraca nezaposlenih duže od 12 mjeseci smanjen na 20%.</p> <p>Barem 75% zaposlenih mladih radi u struci, tj. obavlja zanimanje za koje su se i školovali.</p> <p>Niko od mladih ne prekida SSS, uključujući osobe sa invaliditetom, Rome i ostale osjetljive grupe.</p>	<p>Zavodi za zapošljavanje na kantonalnom i federalnom nivou značajno podržavaju privatni sektor za pružanje mogućnosti za obuku.</p> <p>Ministarstva obrazovanja na kantonalnom i federalnom nivou koordiniraju reformu srednjeg obrazovanja kako bi se sistemski uredila, provodila i evaluirala praksa učenika u preduzećima, kao i javnim institucijama kada su u pitanju opći smjerovi SSS.</p> <p>Ministarstva na višim nivoima nadležna za preduzetništvo, privredu i zapošljavanje, nude programe podrške preduzetništvu u cilju razvoja i osiguranja održivosti.</p>	<p>Strateški cilj SC1</p> <p>Operativni cilj OC1: 3. Poboljšanje finansiranja preduzetnika početnika, 4. Osiguranje edukacije za postojeće i potencijalne preduzetnike</p> <p>Operativni cilj OC2: 3. Podrška poljoprivrednim proizvođačima</p> <p>Operativni cilj OC3: 3. Razvoj lokalnih partnerstava sa ključnim interesnim skupinama</p> <p>Strateški cilj SC2</p> <p>Operativni cilj OC1: 1. Mjera podizanja nivoa znanja i vještina u funkciji lakšeg zaposlenja; 1. Mjera unapređenja uvjeta za rad, kvalitet obrazovanja</p>
<p>2. Unaprijediti resurse za podršku mladima kako bi unaprijedili učešće u kulturnom i društvenom životu, jačali samopouzdanje i senzibilitet na nejednakosti, te razvijali kreativnost, a na taj način osigurati veze međusobne solidarnost i visoko vrednovanje javnog dobra</p>	<p>Broj mladih koji posjećuju lokalne kulturne događaje povećan na 50%.</p> <p>Izlaznost mladih na lokalne izbore je minimalno 75%.</p> <p>Učešće mladih koji su završili školu u aktivnostima udruženja povećano na 75%.</p> <p>Učešće mladih u humanitarnim aktivnostima povećano na 60% na kvartalnom nivou.</p> <p>Predstavnici mladih i udruženja koja rade direktno sa mladima, direktno su uključeni u donošenje odluka na nivou Općine za sva pitanja od značaja za položaj mladih.</p>	<p>Uprave srednjih i osnovnih škola saraduju i dijele resurse.</p> <p>Mediji su zainteresovani za temu uključenosti mladih i spremni su o tome izvještavati.</p> <p>Predstavnici civilnog društva biraju predstavnike za saradnju sa Općinom i učešće u donošenju odluka o dodjeli namjenskih sredstava za nevladine organizacije.</p> <p>Kulturna zajednica spremna da uključi mlade u kulturno stvaralaštvo.</p>	<p>Strateški cilj SC2</p> <p>Operativni cilj OC1: 3. Mjera za ravnomjerno unapređenje uvjeta za rad, kvalitete i raznovrsnosti djelatnosti kulture, sporta i rekreacije</p> <p>Operativni cilj OC2: 1. Mjera inkluzije djece, mladih, žena, starih, manjinskih grupa, invalida; 3. Mjera jačanja civilnog sektora</p> <p>Strateški cilj SC2</p> <p>Operativni cilj OC1: 4. Razvoj lokalnog partnerstva sa ključnim učesnicima</p> <p>Strateški cilj SC3</p> <p>Operativni cilj OC3:</p> <p>1. Jačanje kapaciteta za korištenje EU i drugih</p>

			fondova; 1. Međuopćinska saradnja
3. Uspostaviti okruženje za zdrave životne stilove, sigurna naselja bez nasilja, te na taj način dugoročno smanjiti rizik od obolijevanja i delikvencije kod mladih	<p>Broj mladih pušača smanjen na minimum od 10%.</p> <p>Broj mladih koji se profesionalno i rekreativno bave sportom povećan na 80%.</p> <p>Učešće mladih u aktivnostima udruženja i sportskih klubova povećano na 80%.</p> <p>Svaka mlada osoba koja je bila u sukobu sa zakonom ima realnu mogućnost da se ekonomski i društveno uključi u zajednicu.</p>	<p>Zavod za javno zdravstvo KS provodi mjere prevencije i stavlja stručnjake na raspolaganje na konkretnim projektima.</p> <p>MUP provodi mjere prevencije i stavlja stručnjake na raspolaganje na konkretnim projektima.</p>	<p>Strateški cilj SC2</p> <p>Operativni cilj OC1: 3. Mjera za ravnomjerno unapređenje uvjeta za rad, kvalitete i raznovrsnosti djelatnosti kulture, sporta i rekreacije</p> <p>Operativni cilj OC2: 2. Mjera socijalna i fizička sigurnost</p> <p>Strateški cilj SC2</p> <p>Operativni cilj OC1: 2. Zaštita prostora i prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti</p>

2.3. Mjere

MJERE	INDIKATORI ZA MJERENJE USPJEŠNOSTI
1.1 Osigurati da mladi koji su prekinuli ili završili školovanje uvijek imaju priliku za stručno osposobljavanje i usavršavanje ukoliko traže posao ili to od njih očekuje poslodavac	2.000 odraslih sa područja općine svake godine uzima učešće u obukama stručnog osposobljavanja i usavršavanja
1.2 Prilikom odluke o izboru profesije ili zanimanja mladi su savjetovani, maksimalno informisani i upoznati sa izazovima i mogućnostima željene karijere	Svi đaci u osnovnim i srednjim školama su savjetovani u vezi izbora karijere, te informisani o preprekama i mogućnostima na tržištu rada
1.3 Srednje stručno i tehničko obrazovanje privlačno je za mlade i garantuje im stručne, društvene i opće kompetencije potrebne u privredi i društvu	Niko od učenika ne odustaje od srednje škole, uključujući osobe sa invaliditetom, Rome i ostale osjetljive grupe. Svi đaci u osnovnim i srednjim školama uzimaju učešće u nekom obliku organizovane vannastavne aktivnosti ili prakse.
1.4 Razvijeni finansijski mehanizmi stipendiranja i povoljnog kreditiranja za mlade koji nisu u mogućnosti da nastave školovanje a ostvaruju dobar rezultat	Sva djeca koja žele nastaviti školovanje kako bi pronašli zanimanje koje je u skladu sa njihovim afinitetima, a porodica im to ne može osigurati, imaju adekvatnu finansijsku i socijalnu podršku
1.5 Sistematska podrška preduzetništvu u obrtu i poljoprivredi	Svake godine 100 mladih žena i 100 muškaraca počinje se baviti samostalnim ili društvenim preduzetništvom
2.1 Kultura i sport pomažu mladima da jačaju samopouzdanje te razvijaju opće vještine govorništva, javne prezentacije, vodstva i pregovaranja, timskog rada, te ostalih životnih vještina	Najmanje 75% mladih svake godine redovno učestvuje u kreativnim i sportskim aktivnostima
2.2 Osnajiti partnerstvo sa nevladinim sektorom i medijima, definisati zajednička programska usmjerenja kada su u pitanju mladi, te njegove predstavnike uključiti u donošenje odluka o dodjeli namjenskih sredstava za rad udruženja	Kroz partnerstvo sa civilnim sektorom, osiguraće se povećanje raspoloživih sredstava iz drugih izvora u omjeru 70% Općina i 30% ostali izvori.
3.1 Zajednica posebno vrednuje i promovise pojedinačne uspjehe u kulturi, umjetnosti i sportu, te dalje podržava razvoj talenata	Svaka generacija mladih daje nove talente, a oni su zadovoljni sa podrškom zajednice i spremni su podržavati njen razvoj

MJERE	INDIKATORI ZA MJERENJE USPJEŠNOSTI
3.2 Ulagati u javnu infrastrukturu za bavljenje rekreativnim sportom na otvorenom i u zatvorenom prostoru na način da se osigura što veća raznovrsnost i teritorijalna disperzija sadržaja kako bi uključili što veći broj mladih	Broj kilometara biciklističkih staza na području općine svake godine se poveća za 10 km Broj uređenih lokacija na za bavljenje sportom na otvorenom u naseljima svake godine se poveća za 5
3.3 Prevenirati nasilnička i kriminalna ponašanja	Svake godine se smanjuje broj nasilničkih ponašanja i kriminalnih djela za 10%

2.4. Aktivnosti

PROJEKTI I AKTIVNOSTI	POTREBNI RESURSI	PREDUSLOVI
1.1.1 SAD JE PRAVO VRIJEME Privatne kompanije kao i javne ustanove iz cijelog kantona uključene u praktičnu obuku mladih u cilju razvijanja društvenih, stručnih/poslovnih, i općih kompetencija.	Stručni kadar sa značajnim iskustvom, programi obuke u preduzećima, resursi u preduzećima za praktičnu obuku, struktura za upravljanje sistemom identifikacije potreba i organizacije obuke.	MONMKS i Prosvjetno-pedagoški zavod donose regulativu na kantonalnom nivou koja bi omogućila uključivanje i stimulisanje kompanija da se uključe.
1.2.1 ŠTA ŽELIM RADITI Roditelji, škole i lokalna zajednica (NVO i privatni sektor) zajednički provode podršku mladima i implementiraju program karijernog savjetovanja.	Ljudski i materijalni resursi u osnovnim i srednjim školama i lokalnih udruženja, sredstva za unapređenje ovih resursa, metodologija za savjetovanje i praćenje, video online prezentacija prosperitetnih zanimanja, mediji i internet.	MONMKS postavlja sistem profesionalne orijentacije, praćenja i karijernog savjetovanja učenika za izbor zanimanja i nastavak školovanja.
1.2.2 ŠKOLE Srednje škole u saradnji sa privatnim i nevladinim sektorom razvijaju sadržaje e-učenja i učenja na daljinu kako bi nastavu učinili zanimljivijom, a svi sadržaji su dostupni svima.	Ljudski i materijalni resursi u osnovnim i srednjim školama, lokalnih udruženja i kompanija, Sredstva za produkciju e-učenja, mediji i internet.	MONMKS i Prosvjetno-pedagoški zavod donose regulativu koja bi omogućila integraciju sadržaja e-učenja u nastavu.
1.3.1 DUALNO JE NAJBOLJE Srednje škola na području cijelog kantona implementiraju modularne programe po dualnom sistemu obrazovanja.	Stručni pedagoški kadar za izradu nastavnih planova i programa, stručni kadar za vođenje praktične obuke, modularni programi obuke razvijeni na osnovu potreba privrede, resursi u preduzećima za praktičnu obuku.	MONMKS i Prosvjetno-pedagoški zavod osiguravaju pretpostavke za implementaciju modularnog dualnog srednjeg stručnog i tehničkog obrazovanja na području KS.

PROJEKTI I AKTIVNOSTI	POTREBNI RESURSI	PREDUSLOVI
1.4.1 STIPENDIJE MIJENJAJU ŽIVOT Razviti modele stipendiranja u saradnji sa privatnim sektorom, pored stipendiranja od strane lokalne uprave i ministarstava.	Sredstva iz privatnog sektora, podrška za organizaciju i upravljanje fondom stipendija.	Predstavnici privatnog sektora su spremni stipendirati đake i studente te tako graditi vlastiti kadar, i poslovati društveno odgovorno.
1.5.1 PREDUSRETNIK Program podrške preduzetništvu i društvenom preduzetništvu za pristup preduzetničkim vještinama, finansijama i tržištu.	Sredstva za poticaje preduzetništvu, sistem tehničke podrške preduzetnicima, <i>Revolving</i> fond za preduzetništvo.	Mladi žele da se bave preduzetništvom, te imaju tržišno orijentisane ideje.
1.5.2 DANI OMLADINSKOG PREDUZETNIŠTVA Godišnji događaj koji će okupiti sve mlade preduzetnike kao i one potencijalne u cilju poslovnog povezivanja i promocije proizvoda i usluga.	Sajamske prostorije, partnerstvo za organizaciju sajma, zajednička promocija proizvoda i usluga. Nagrade za uspješne preduzetnike i dobre nove ideje u vidu studijskih posjeta, školovanja i odlazaka na događaje u inostranstvo.	Preduzetnici mogu očekivati konkretne rezultate učešća u događajima.
2.1.1 FESTIVALI NA OTVORENOM Otvoriti i urediti javni prostor za kulturne i sportske događaje, te uključiti domaće i međunarodne stvaraocice kako bi obogatili kulturne sadržaje pristupačne svima.	Povezivanje i saradnja a susjednim i ostalim općinama, sredstva za uređenje javnih prostora i organizaciju događaja, kulturni i sportski djelatnici i stvaraoci, muzičari, djeca, amateri, mladi i odrasli, profesionalci u javnom prostoru.	Predstavnici škola, učenici i njihovi roditelji, spremni su učestvovati u kreativnim aktivnostima, povezivanje kulture i sporta sa poslovnom zajednicom kako bi se ostvario puni efekat i finansijska održivost.
2.1.2 ŠKOLTURA Program među-školske saradnje po pitanju zajedničkih kulturnih događaja, nastupa, takmičenja, i sl.	Povezivanje i saradnja a susjednim i ostalim općinama, sredstva za uređenje prostora i organizaciju događaja, obrazovni, kulturni i sportski djelatnici.	Predstavnici škola, učenici i njihovi roditelji, spremni su učestvovati u vannastavnim aktivnostima.
2.2.1 PARTNERSTVO SA MEDIJIMA Kreirati alijansu medijskih kuća, internet portala, programa, i novinara u cilju podizanja svijesti, informisanja, prevencije negativnih ponašanja i promocije uspješnih priča.	Sredstva za animiranje medija i novinara, razmjena informacija između svih aktera.	Postoje mediji koji su zainteresovani za potrebe, priče i događaje na lokalnom nivou, te novinari koji znaju zainteresovati javnost za ove teme.

PROJEKTI I AKTIVNOSTI	POTREBNI RESURSI	PREDUSLOVI
2.2.2 PARTNERSTVO ZA PROJEKTE Razviti kapacitete za generisanje projektnih prijedloga u saradnji sa nevladinim sektorom, te upravljanje i evaluaciju projekata, kako bi se osiguralo dodatno finansiranje projekata od interesa za mlade.	Timovi za generisanje projektnih prijedloga, obuka za izradu, implementaciju i evaluaciju projekata, sredstva za istraživanje potreba kojima bi se bavili projekti.	Osigurana sredstva za sufinansiranje projekata, dovoljan nivo poznavanja ICT u nevladinom sektoru potrebnih za online komunikaciju, razmjenu informacija i pripremu, implementaciju i evaluaciju kvalitetnih projekata.
3.1.1 TRUD SE ISPLATI Program razvoja i podrška talentima u kulturi i sportu.	Izraditi program podrške talentima, osigurati resurse za implementaciju programa, promocija uspješnih priča.	Predstavnici škola, roditelji i privatni sektor razumiju važnost ulaganja u talente i promovisanje njihovih uspjeha.
3.2.1 POKRENI SE Program razvoja i unapređenja zatvorenih prostora i infrastrukture na otvorenom za bavljenje rekreativnim aktivnostima, te promovisanje zdravih životnih stilova i značaj kretanja za zdravlje.	Sredstva za ulaganje u infrastrukturu, mediji i internet.	Osigurati održavanje i sprečavanje uništavanja izgrađene infrastrukture.
3.3.1. PROMIJENI SE Program ranog upozoravanja za nasilnička ponašanja i delikvenciju, i prevenciju povratka u nasilje i kriminal.	Sistemska povezanost škole, roditelja, vršnjaka, socijalnih službi i policije, te udruženja i preduzeća, sredstva za implementaciju programa.	Sve zainteresovane strane smatraju da je prevencija dugoročno društveno najisplativiji način borbe protiv nasilja i kriminala kod mladih. Pravosudni organi osiguravaju mogućnost za posebne aktivnosti integracije osoba u sukobu sa zakonom u zajednicu.

Prilog A – Tabelarni prikaz rezultata istraživanja

3. Bračni status

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	300	134	166	81	60	53	106
Nije u braku	78%	81%	75%	99%	93%	83%	50%
U braku	19%	18%	20%	1%	3%	15%	43%
Ostalo	3%	1%	5%		3%	2%	7%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

4. Stambeni položaj

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	294	131	163	80	59	53	102
Sa roditeljima	78%	82%	75%	95%	86%	83%	58%
Odvojeno od roditelja	22%	18%	25%	5%	14%	17%	42%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

6. Da li se vaš životni standard u posljednje 3 godine...

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Drastično pogoršao	3%	1%	4%	1%	2%	7%	2%
Pogoršao	32%	32%	32%	30%	27%	19%	43%
Ostao isti	47%	48%	46%	46%	60%	52%	39%
Poboljšao	18%	19%	18%	23%	12%	22%	16%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

7. Koja je najviša škola koju ste završili? Ovdje mislimo na posljednji završen nivo FORMALNOG obrazovanja

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	298	133	165	79	60	54	105
Osnovna škola	25%	24%	26%	86%	5%	6%	1%
Srednja - tri godine	10%	8%	12%		8%	6%	21%
Srednja - četiri godine	39%	46%	34%	14%	77%	52%	30%
Viša - dvije godine	3%	2%	4%		2%	2%	6%
Fakultet	18%	17%	19%		8%	24%	33%
Magisterij ili doktorat	5%	5%	5%			11%	9%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

8. Da li ste u posljednjih 12 mjeseci pohađali kurs ili trening koji nije u programu redovnog obrazovanja?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne	66%	64%	67%	59%	68%	54%	76%
Da	34%	36%	33%	41%	32%	46%	24%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

10. Da li biste u skorij budućnosti željeli pohađati neki trening ili kurs?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	300	135	165	81	60	54	105
Ne	40%	42%	39%	31%	43%	46%	43%
Da	51%	45%	55%	58%	48%	46%	49%
Ne zna	9%	13%	5%	11%	8%	7%	8%
Ne želi odgovoriti	0%		1%				1%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

12. Koliko često koristite internet?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	300	134	166	80	60	54	106
Svaki dan ili gotovo svaki dan	82%	88%	78%	91%	87%	87%	71%
Najmanje jednom sedmično	8%	6%	9%	4%	7%	7%	11%
Između jednom i tri puta mjesečno	2%	2%	2%		2%		5%
Rjeđe	5%	2%	7%	5%	3%	2%	7%
Nikad	3%	1%	5%		2%	4%	7%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

13. Da li vaše domaćinstvo posjeduje priključak na internet?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne	6%	5%	7%	4%	7%	4%	8%
Da	94%	95%	93%	96%	93%	96%	92%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

14. Koje sve jezike (osim našeg) dovoljno poznajete da se možete sporazumjeti? (moguće više dogovora)

		Broj ispitanika	Niti jedan	Njemački	Engleski	Španski	Neki drugi
CIJELI UZORAK		301	7%	42%	79%	6%	22%
Spol	Muško	135	9%	37%	77%	3%	18%
	Žensko	166	5%	46%	81%	9%	25%
Dob	15 - 18	81	5%	52%	78%	4%	19%
	19 - 22	60	5%	38%	88%	3%	28%
	23 - 26	54	4%	48%	80%	13%	26%
	27 - 30	106	10%	33%	75%	7%	18%

17. Koja od sljedećih opcija najbolje opisuje vašu ekonomsku situaciju, tj. radni status?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	300	135	165	81	60	54	105
Preduzetnik	2%	1%	2%			2%	4%
Zaposlen	28%	29%	27%	1%	12%	35%	53%
Nezaposlen	23%	21%	24%	2%	17%	28%	39%
Učenik	26%	24%	27%	91%	5%		
Student	22%	24%	21%	5%	67%	35%	4%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

18. Na tom poslu, jeste li...?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob		
		Muško	Žensko	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	82	38	44	5	19	58
Zaposleni na neodređeno	56%	61%	52%	40%	58%	57%
Zaposleni na određeno	39%	39%	39%	40%	42%	38%
Zaposleni bez ugovora	5%		9%	20%		5%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%

20. Radite li u ...?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob		
		Muško	Žensko	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	86	39	47	7	19	60
U državnoj, kantonalnoj ili lokalnoj upravi	28%	28%	28%		37%	28%
U nekom drugom javnom sektoru	7%	3%	11%	14%	5%	7%
Privatnom sektoru	59%	62%	57%	71%	53%	60%
Nevladinom neprofitnom sektoru	1%	3%			5%	
Nešto drugo	5%	5%	4%	14%		5%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%

21. Koliko mjeseci ste proveli tražeći posao nakon posljednje završene škole, tj. studija formalnog obrazovanja?

		Broj ispitanika koji su odgovorili	Prosječan broj mjeseci
Cijeli uzorak		84	13
Spol	Muško	38	14
	Žensko	46	13
Dob	15 - 18	0	.
	19 - 22	7	7
	23 - 26	18	9
	27 - 30	59	15

22. Uz vaš glavni posao, jeste li u posljednje četiri sedmice bilo koje vrijeme radili i neki dodatni plaćeni posao ili u poljoprivredi?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob		
		Muško	Žensko	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	86	39	47	7	19	60
Ne	79%	77%	81%	86%	68%	82%
Da	21%	23%	19%	14%	32%	18%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%

23. Da li ste zaposleni u svojoj struci ili izvan svoje struke? Tj., da li radite posao za koji ste se školovali?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob		
		Muško	Žensko	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	85	38	47	7	19	59
Ne	45%	42%	47%	57%	26%	49%
Da	55%	58%	53%	43%	74%	51%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%

24. Koliko je vjerovatno da biste mogli ostati bez (glavnog) posla u sljedećih 6 mjeseci?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob		
		Muško	Žensko	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	81	36	45	6	18	57
Vrlo vjerovatno	36%	33%	38%	33%	33%	37%
Donekle vjerovatno	27%	25%	29%	33%	22%	28%
Nije vjerovatno	37%	42%	33%	33%	44%	35%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%

26. Jeste li IKAD imali plaćeni posao? (SAMO NEZAPOSLENI)

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	264	118	146	81	57	46	80
Ne	38%	35%	41%	74%	39%	20%	13%
Da	62%	65%	59%	26%	61%	80%	88%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

27. Ukoliko niste preduzetnik, da li biste željeli pokrenuti vlastiti posao?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	282	124	158	75	56	51	100
Ne	51%	46%	55%	53%	45%	55%	51%
Da	49%	54%	45%	47%	55%	45%	49%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

29. Da li ste obavljali DOBROVOLJNI NEPLAĆENI RAD kroz sljedeće organizacije u posljednjih 12 mjeseci?

	Ne	Da
Omladinske organizacije ili asocijacije	72%	28%
Omladinske organizacije političkih stranaka	90%	10%
Religijske organizacije, uključujući omladinske religijske organizacije	88%	12%
Politička stranka	90%	10%
Okolišne organizacije, tj. organizacije za zaštitu životne sredine	78%	22%
Ljudska prava ili organizacije za humanitarnu pomoć	75%	25%
Profesionalne organizacije, npr. udruženja poljoprivrednika, poslovne ili organizacije zaposlenika	90%	10%
Lovačko ili ribolovno društvo	96%	4%

30. Uopćeno gledajući, biste li rekli da je vaše zdravlje...?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Vrlo dobro	69%	74%	65%	77%	72%	63%	65%
Dobro, ili zadovoljavajuće	27%	26%	28%	23%	25%	30%	29%
Loše	4%		7%		3%	6%	6%
Vrlo loše	0%		1%			2%	
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

31. Jeste li zbog nekog hroničnog fizičkog ili psihičkog zdravstvenog problema, bolesti ili invaliditeta ograničeni u obavljanju svakodnevnih aktivnosti?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne	90%	92%	88%	93%	92%	85%	89%
Da, u izvjesnoj mjeri	9%	8%	10%	7%	7%	13%	10%
Da, jako	1%		2%		2%	2%	1%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

32. Koliko cigareta ste u prosjeku dnevno pušili u posljednjih 7 dana?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Nisam pušač	66%	62%	69%	89%	62%	52%	58%
Do 5	6%	8%	4%	5%	10%	9%	3%
6 do 10	5%	4%	7%	2%	10%	4%	6%
11 do 20	7%	5%	8%	1%	7%	9%	10%
Više od 20	16%	21%	12%	2%	12%	26%	24%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

33. Koliko ste često konzumirali alkohol u posljednjih mjesec dana?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne pijem alkohol	80%	71%	88%	93%	70%	70%	82%
Jedanput	7%	10%	5%	1%	10%	11%	8%
2 do 3 puta	8%	11%	5%	4%	15%	6%	8%
4 do 6 puta	3%	5%	1%	2%	5%	7%	
7 do 10 puta	1%	3%				6%	1%
Više od 10 puta	0%		1%				1%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

34. Koliko često se bavite rekreativnim aktivnostima u cilju održavanja tjelesne kondicije i očuvanja zdravlja?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Nikako	22%	13%	29%	10%	25%	22%	28%
Jednom dnevno	14%	16%	12%	9%	22%	11%	15%
Nekoliko puta sedmično	33%	39%	28%	52%	23%	39%	21%
Jednom sedmično	16%	17%	15%	19%	15%	13%	16%
Rjeđe od jednom sedmično	16%	16%	16%	11%	15%	15%	20%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

35. Indeks tjelesne težine (BMI)?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	297	131	166	81	58	54	104
Pothranjenost	4%	2%	5%	4%	9%		4%
Normalna težina	67%	60%	73%	85%	69%	70%	50%
Prevelika težina	24%	30%	19%	9%	21%	24%	37%
Gojaznost	5%	8%	3%	2%	2%	6%	10%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

37. U posljednjih godinu dana, jeste li...?

	Ne	Da
Bili na sastanku sindikata, političke stranke ili političke aktivističke grupe	91%	9%
Sudjelovali na protestima ili demonstracijama	75%	25%
Potpisali neku peticiju, uključujući i peticiju putem e-maila ili online peticiju	79%	21%
Kontaktirali vijećnika ili javnog službenika u općini Novi Grad (ne računajući rutinske kontakte kad koristite neku javnu uslugu)	96%	4%
Kontaktirali nekog političara ili javnog službenika na kantonalnom ili višem nivou	98%	2%

38. Da li ste član nekog udruženja ili organizacije koje ću vam navesti?

	Ne	Da
Omladinske organizacije ili asocijacije	88%	12%
Omladinske organizacije političkih stranaka	94%	6%
Religijske organizacije, uključujući omladinske religijske organizacije	97%	3%
Politička stranka	91%	9%
Okolišne organizacije, tj. organizacije za zaštitu životne sredine	94%	6%
Ljudska prava ili organizacije za humanitarnu pomoć	91%	9%
Profesionalne organizacije, npr. udruženja poljoprivrednika, poslovne ili organizacije zaposlenika	97%	3%
Planinarsko društvo	93%	7%
Neka druga	91%	9%

39. Koliko imate povjerenja u svaku od navedenih institucija? Možete se poslužiti skalom od 1 do 10, gdje 1 znači da uopće ne vjerujete toj instituciji, a 10 da u potpunosti vjerujete

	Prosjek od 1 do 10
Parlament BiH i Vijeće ministara	2,6
Parlament i Vlada Federacije BiH	2,6
Parlament i Vlada Kantona Sarajevo	2,8
Pravni sistem, tj. pravosuđe	3,3
Policija	4,9
Udruženja građana	4,8
Lokalne (općinske) vlasti	3,9

40. Koliko često odlazite na planinu?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Barem jednom sedmično	16%	19%	13%	20%	15%	19%	11%
1-2 puta mjesečno	29%	26%	31%	26%	28%	35%	27%
Rjede	40%	44%	36%	42%	43%	33%	40%
Nikako	16%	11%	20%	12%	13%	13%	22%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

41. Da li koristite bicikl?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	299	135	164	80	59	54	106
Ne	47%	41%	52%	33%	44%	50%	59%
Da	53%	59%	48%	68%	56%	50%	41%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

42. Koje prevozno sredstvo koristite za odlazak na posao/u školu? Ako ne radite ili ne idete u školu, recite za nekog drugog člana domaćinstva?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne koristim prevoz	12%	10%	13%	28%	3%	9%	6%
Automobil	25%	29%	22%	9%	10%	31%	43%
Gradski prevoz	63%	61%	64%	63%	87%	59%	51%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

45. Ukoliko bi vam se pružila prilika, koliko je sigurno da biste već sutra napustili BiH zbog sljedećih razloga

	Sigurno	Nisam siguran	Sigurno ne bih
Zbog obrazovanja ili obuke	57%	24%	19%
Zbog privremenog rada	51%	27%	21%
Kako bi se trajno nastanili u nekoj drugoj zemlji	42%	26%	32%

46. Da li ste IKAD posjetili neku drugu zemlju, osim susjednih zemalja?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne	32%	36%	28%	51%	27%	22%	25%
Da	68%	64%	72%	49%	73%	78%	75%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

53. Da li ste vi ili neko iz vašeg domaćinstva korisnik određene vrste socijalne pomoći?

	Cijeli uzorak	Spol		Dob			
		Muško	Žensko	15 - 18	19 - 22	23 - 26	27 - 30
Broj ispitanika	301	135	166	81	60	54	106
Ne	91%	93%	89%	96%	92%	85%	89%
Da	9%	7%	11%	4%	8%	15%	11%
UKUPNO	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

54. Je li vaše domaćinstvo u proteklih 12 mjeseci kasnilo s plaćanjem, tj. ne uspijeva platiti nešto od sljedećeg?

	Ne	Da	UKUPNO
Najamninu ili ratu kredita za stan	92%	8%	100%
Režije, npr. struju, vodu, plin	81%	19%	100%
Plaćanja vezana uz potrošačke kredite, uključujući prekoračenja kreditnih kartica	96%	4%	100%
Plaćanja vezana uz neformalne zajmove od prijatelja ili rođaka koji ne žive u domaćinstvu	98%	2%	100%
Odmor 7 dana godišnje van mjesta boravišta, ali ne kod rodbine	91%	9%	100%

Prilog B – Pregled Strategije za mlade Evropske unije 2010 – 2018

Evropska unija je donijela Strategiju za mlade 2010 – 2018 u kojoj promoviše dijalog između mladih ljudi i kreatora omladinskih politika a kako bi povećala aktivno građanstvo, ojačala društvene integracije te osigurala uključenje mladih u kreiranje EU politike za mlade. Strategija za mlade odredila je prioriternih osam oblasti, te su inicijative u okviru svake podržane kroz različite programe Evropske unije, što je predstavljeno u sljedećem poglavlju. Osam oblasti u okviru strategije su sljedeće:

- Edukacija i trening
- Zapošljavanje i preduzetništvo
- Zdravlje i blagostanje
- Učešće u civilnom društvu
- Volonterske aktivnosti
- Socijalna inkluzija
- Mladi i svijet
- Kreativnost i kultura

Većina ovih oblasti je dijelom zastupljena u programima *Erasmus plus* koji, između ostalih, podrazumijeva i učešće općina, te se mladi ljudi mogu uključiti i kroz učešće općinskog nivoa u ovim programima. Bosna i Hercegovina će u Erasmus plus programu učestvovati djelomično u skladu sa svojim statusom zemlje potencijalnog kandidata. Aplikanti iz BiH će moći podnositi prijave u okviru akcija: *Erasmus Mundus*, *Tempus*, *Jean Monet*, kao i mreža: *Eurydice*, *Europass*, *Euroguidance* i mreže Evropskog kvalifikacijskog okvira (ec.europa.eu/erasmus-plus).

Zdravlje i blagostanje

EU strategija za ohrabrivanje mladih ljudi da vode zdrav životni stil obuhvataju mjere promocije mentalnog i fizičkog zdravlja, kao i prevencije i tretman povreda, poremećaja u ishrani i ovisnosti. Aktivnosti su fokusirane na: fizičku edukaciju, edukaciju o ishrani i promovisanje fizičke aktivnosti, promociju saradnje između škola, radnika u omladinskim organizacijama, stručnjacima za zdravlje i sportskim organizacijama, osiguranje boljeg pristupa zdravstvenim organizacijama, podizanje svijesti kako sport može promovisati timski rad, interkulturalno učenje i odgovornost. Postavljeni ciljevi se ostvaruju kroz „*Youth Health Initiative*“, pri čemu se mladi ljudi više uključuju u EU politike.

Zapošljavanje i preduzetništvo

EU i njene članice ulažu napore kako bi interese mladih uključili u strategije zapošljavanja, investirali u kreiranje vještina koje poslodavci traže, razvili vođenje karijere i savjetodavne usluge, promovisali prilike za mlade da rade i obučavaju se u inostranstvu, promovisali stručne prakse, poboljšali brigu o djeci i potakli preduzetništvo kod mladih.

Postavljeni ciljevi u okviru ove oblasti se postižu kroz širi kontekst programa „*Europe 2020 and Jobs Strategy*“. Konkretni koraci Komisije za borbu protiv nezaposlenosti uključuju sljedeće inicijative: *Youth Opportunities Initiative*, *Youth Guarantee*, *Youth First EURES' job scheme*, *Youth Guarantee*, *European Alliance for Apprenticeships*, *Youth Employment Initiative*.

Obrazovanje i obuka

Kroz edukaciju i trening cilj je da se mladim ljudima osigura uspješan prelazak iz oblasti edukacije u oblast zapošljavanja, kao i da se na minimum svede moguće nepoklapanje trenutnih vještina sa vještinama koje se traže na tržištu rada. Kako bi se osigurao navedeni cilj, EU je aktivna u sljedećim oblastima: osiguranje jednakog pristupa visokokvalitetnoj edukaciji svim mladim ljudima, razvoj omladinskog rada i drugih neformalnih prilika za učenje, osiguranje veze između formalnog i neformalnog obrazovanja, poboljšanje prelaza između edukacije i tržišta rada kao i smanjenje mogućnosti napuštanja osnovne škole.

Svi ciljevi se postižu kroz specifične programe za mlade i u širem smislu kroz EU politike za rast i poslove. Konkretni primjer je „Erasmus plus“ program kreiran za omladinske organizacije ili grupe mladih ljudi sa fokusom na neformalno obrazovanje, kao što su omladinske razmjene, prilike za volontiranje, trening i mreže povezivanja mladih radnika. Bosna i Hercegovina će u ovom programu učestvovati djelomično u skladu sa svojim statusom zemlje potencijalnog kandidata. Aplikanti iz BiH će moći podnositi prijave u okviru akcija: *Erasmus Mundus*, *Tempus*, *Jean Monet* i mreža: *Eurydice*, *Europass*, *Euroguidance* i mrežu Evropskog kvalifikacijskog okvira.

Učešće u civilnom društvu

EU omladinska strategija ohrabruje mlade ljude da učestvuju u demokratskom procesu i u društvu. Načini postizanja ciljeva uključuju: razvoj mehanizama za uključivanje u dijalog sa mladima i olakšavanje njihovog učešća u kreiranju nacionalnih politika, podršku omladinskim organizacijama, uključujući lokalna i nacionalna omladinska vijeća, promociju učešća mladih ljudi u politici, omladinskim organizacijama i drugim organizacijama civilnog društva. Komisija postiže navedene ciljeve kroz programe: *Structured dialogue* (uključenje mladih ljudi u procesu izrade omladinskih politika) i Erasmus plus program.

U oblasti volontarizma, Strategija ima za cilj da promoviše: veće prepoznavanje vještina koje se stječu kroz volontiranje, veću svijest o vrijednosti volontiranja, pristojne radne uslove za mlade volontere, međugeneracijsku solidarnost i trans-nacionalno volontiranje. Program koji je vezan za postizanje ciljeva u ovoj oblasti je „*European Voluntary Service*“.

Socijalna uključenost

EU strategija teži da se što bolje prepozna potencijal rada mladih ljudi i omladinskih centara, podrži razvoj međukulturalne svijesti, riješi problem beskućništva, stambenog pitanja i siromaštva, promoviše pristup servisima, te da promoviše posebnu podršku za mlade porodice.

Komisija postiže ove ciljeve kroz programe: „*European Platform against Poverty and Social Exclusion*“ (predlaže mjere za smanjenje siromaštva i socijalnog isključivanja za barem 20 miliona ljudi do 2020.) i *European Knowledge Centre for Youth Policy* (cilj je osigurati pouzdane informacije o situaciji mladih ljudi širom Evrope, pri čemu se podaci prikupljaju koristeći mrežu nacionalnih predstavnika i stručnjaka za mlade).

Mladi i svijet

Cilj EU je da podrži mlade ljude u ostvarivanju saradnje sa regijama izvan Evrope, te da budu više uključeni u procesima kreiranja globalnih politika na teme kao što su: klimatske promjene, ljudska prava i sl. Konkretno se odnosi na: podizanje svijesti o globalnim problemima među mladim ljudima, osiguravanje prilika mladim ljudima da razmijene vizije sa ljudima koji kreiraju politike za rješavanje globalnih problema, jačanje zajedničkog razumijevanja mladih ljudi iz različitih krajeva svijeta, ohrabrivanje mladih ljudi da se bave „zelenim volonterizmom“ i da „misle i djeluju zeleno“, promocija preduzetništva, zapošljavanja, edukacije i volonterskih prilika izvan Evrope, promocija saradnje i razmjene između mladih zaposlenih ljudi, ohrabrivanje mladih ljudi da volontiraju u zemljama u razvoju. Komisija postiže zadate ciljeve kroz: partnerstvo sa Vijećem Evrope, partnerstvo sa zemljama kao što su Ukrajina, Armenija, Azerbejdžan, Bjelorusija, Gruzija i Moldavija, tematski bazirane aktivnosti (npr. Erasmus plus prilike), bilateralni eventi (između EU i non-EU zemalja).

Kreativnost i kultura

EU strategija teži da podrži razvoj kreativnosti među mladim ljudima, proširi pristup alatima kulture, kreativnosti i upotrebe novih tehnologija, da se promoviše interes za kulturu, kreativnost i nauku, promociju specijalizovanih treninga za mlade zaposlene ljude.

Komisija ove ciljeve postiže kroz evropsku agendu za kulturu (promoviše pristup kulturi uključenjem mladih), program Kreativna Evropa (promoviše kulturu i kreativnu industriju širom Evrope), studija na temu „Pristup mladim kulturama u EU“, Erasmus plus aktivnosti koje ističu kreativne i inovativne načine učenja.

**Prilog C – Definicije iz Zakona o mladima u Federaciji Bosne i Hercegovine
("Službene novine Federacije BiH" broj 36/10)**

1. „Omladina” ili „mladi” su osobe u životnoj dobi od navršениh 15 do navršениh 30 godina starosti”;
2. „Omladinsko udruženje” označava udruženje čije članstvo i organe upravljanja čine dvije trećine (2/3) mladih, čije su aktivnosti i statutarne djelatnosti većinom usmjerene na mlade, a koje se osniva, registruje, djeluje i prestaje postojati u skladu sa zakonom na osnovu kog je registrovano”;
3. „Vijeće mladih” označava krovno udruženje mladih, zasnovano na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja, a koje predstavlja interese mladih i omladinskih udruženja”;
4. „Službenik/ca za mlade” označava državnog službenika/icu koji/a je stručno osposobljen za rad s mladima i posjeduje certifikat o znanju o politici prema mladima i radu s mladima”;
5. „Omladinski sektor” označava dio društvene zajednice koji obuhvata sve vladine organe i institucije, ustanove, nevladina udruženja, domaća i strana fizička i pravna lica koja se bave pitanjima mladih ili su subjekti od značaja za promociju i zaštitu uloge i pozicije mladih, a imaju prava i obaveze u skladu s ovim zakonom”;
6. „Politika prema mladima“ predstavlja ukupne institucionalne mehanizme brige vlasti prema mladima”;
7. „Strategija prema mladima” jeste dokument institucija vlasti sa programskim pristupom djelovanjima prema mladima što uključuje definisane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije”;
8. „Program djelovanja za mlade” je program koji kreiraju institucije vlasti u saradnji sa omladinskim sektorom na osnovu stručnog istraživanja i strategije prema mladima, te sadrži jasno definisane potrebe, način rješavanja problema, ciljeve, željene rezultate, aktivnosti, vrijeme provođenja, budžet i odgovorne subjekte, radi poboljšavanja položaja mladih u određenoj oblasti”;
9. „Projekt za mlade” je projekt kojim omladinska udruženja, vijeća mladih, neformalne grupe mladih, pojedinci, te druga udruženja ili institucije ili ustanove planiraju i ostvaruju ciljeve politike prema mladima, strategije prema mladima ili programa djelovanja za mlade u saradnji s nadležnim organima na određenom nivou vlasti, a u skladu sa potrebama i problemima mladih”;
10. „Prostor za mlade” je jednonamjenski ili višenamjenski, otvoreni ili zatvoreni prostor u kome se provodi rad s mladima i omladinske aktivnosti”;
11. „Rad sa mladima” jeste planirana, svrsishodna i svjesna potpora mladima kroz njihovo dobrovoljno sudjelovanje”;
12. „Evropski principi u radu javnih uprava“ na koje se poziva ovaj zakon su: a) pouzdanost i predvidivost (pravna sigurnost); b) otvorenost i transparentnost; c) odgovornost i d) učinkovitost.

Mehanizmi za implementaciju Strategije za mlade

Implementacija Strategije za mlade odvijat će se kroz izradu i realizaciju periodičnih (uglavnom godišnjih ili osamnastomjesečnih) programa/akcionih planova.

Za izradu i praćenje realizacije programa/akcionih planova, Općinski načelnik imenovat će interesorni tim koji će brojati sedam članova/ica i u čiji sastav će ući predstavnici/e iz nadležne općinske službe za pitanja mladih, iz Općinskog vijeća Novi Grad Sarajevo, te predstavnici/e Vijeća mladih i omladinskih udruženja sa sjedištem na području općine.

Zadaci interesornog tima bit će utvrđeni aktima o imenovanju, kao i poslovníkom o radu.

Praćenje implementacije Strategije za mlade, Općinski načelnik će vršiti putem službe nadležne za pitanja mladih.

Izvještavanje o implementaciji Strategije za mlade vršit će se godišnje, a ažuriranje i revizija prema ukazanoj potrebi.

OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO
Bulevar Meše Selimovića 97, Sarajevo
Tel: +387 33 29 11 00; Fax: +387 33 29 12 78
E-mail: ngsa@bih.net.ba
Web: www.novigradsarajevo.ba

Prijedlog Strategije za mlade Općine Novi Grad Sarajevo 2014 – 2020., Općinsko vijeće Novi Grad Sarajevo usvojilo je na svojoj 19. redovnoj sjednici održanoj 24.7.2014. godine.